

שקול כנגד החזקה [י"מ משום שהוא רוב התלוי במעשה ואין הולכים אחריו. עפ"י ריה"ל מיזליש קדושין שם. ובבכורות כ נחלקו בדבר אמוראים], אבל במקום רוב גמור – גם לרבי מאיר הריזה ספק. שיטת הרמב"ן (ביבמות קיט) שלר"מ רוב מול חזקה נידון כמחצה על מחצה אלא שלענין טומאה מיקל משום 'דלא מפשינן בטומאה' (ונראה פשוט משום שהוא ספק בדבר שאין בו דעת לישראל שמדין תורה טהור אף ברשות היחיד, וסובר ר"מ שלא עשאוהו כמי שיש בו דעת לישראל (ע' קדושין שם) משום דלא מפשינן בטומאה. וע' גם תורי"ד קדושין ותוס' כתובות יג:). ולרבנן, ב'רובא וחזקה' הולכים אחר הרוב לחומרא ומדרבנן, אבל חוששים למיעוט. (לשיטה זו י"ל שרוב תינוקות מטפחים אינו שונה משאר 'רוב' שבתורה, ולעולם רובא עדיף מדרבנן ולחומרא. ולכאורה כ"ז רק לרבי יוחנן אבל לר"ל ששורפים משמע דל"ה ספק. וע' תוס' יבמות קיט; ספר הישר תלח; חזו"א ריש דמאי; ידים ו,ו-ז; שבט הלוי ח"ה פה,ו).

'אלא למעוטי רובא דרבי יהודה...' יש מפרשים [דלא כפרש"י ורמב"ן] שרבי יוחנן בא לומר שהלכה כחכמים אעפ"י שמסתבר טעמו של רבי יהודה. ויתכן שטעמם של חכמים הוא, הואיל ומיעוט חתיכות של מיני דמים טהורים מצוי הוא, מעמידים האשה על חזקת טהרתה (עפ"י רשב"א וריטב"א, ר"ן ותורי"ד כא.). התוס' (כא. ד"ה רבנן) הקשו מה טעם אין מטמאים ברשות היחיד, ותרצו שלחכמים רוב חתיכות אינם של ארבעה מיני דמים. ולדעת שאר הראשונים צ"ל שספק במטמא אין ללמוד מסוטה לטמא כשיש חזקת טהרה (כסברת הראשונים לעיל ב – ע' במובא שם), ועכ"פ אינה טמאה ודאי אלא מספק (כמוש"כ הרשב"א להלן כא. בשם רש"י וכן בריטב"א ובתורי"ד).

דף יט

'חמשה דמים טמאים באשה...' כתבו הראשונים ז"ל שעתה אין אנו בקיאים במראות הדמים, שצריך לכך בקיאות גדולה, ואף בימי הגמרא היו חכמים שנמנעו מלראות דם מפני חוסר הבחנה (ע' להלן כ.). כל שכן עתה שנתמעט לבם של חכמים מפני כובד הגלות ותכיפת הצרות (ע' הלכות נדה להרמב"ן א,טו), הלכך כל מראה שיש בו אדמומית וכן בכל מראה שחור אפילו כזית ודיהה ממנו, ואפילו דיהה מן הדיהה – צריכה לישוב עליו שבעה נקיים (הדושי הרמב"ן), מלבד הירוק הואיל ואין בו אדמומית (עפ"י הרא"ש ושאר פוסקים).

ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (שעה) כתב אודות מראות לבנים שהר' שמשון מטריווייש היה אוסר משום שאין אנו יודעים מהו 'כמימי בשר צלי', וגם שמא יצא אדום ואח"כ נשתנה [ע' בפתח עינים להלן כ: שתמה על סברא זו שהיא מנוגדת לסוגיא ערוכה שם], אבל הר' משה והר' יצחק אחיו התירו בלי גמגום. ובתרומת הדשן (רמו) צדד בדבר בדעת הסמ"ק (רצג) ושערי דורא (כא), שמא לדעתם יש להחמיר אף בלבן ובירוק).

וכן כתבו אחרונים להקל במראה חום כעין קליפת ערמונים או כעין משקה קפה, לפי שאינו נוטה לאדמומית (עפ"י סדרי טהרה ופ"ת קפה,א). ובבדיקת האשה יש מחמירים, בפרט בתחילת שבעת נקיים או בימים הסמוכים ממש לוסתה – אם לא באשה שאינה יכולה ליטהר בלא זה (ע' שבט הלוי ח"ג קכא וח"ד קג וח"ה קו,ו).

וכן במראה אפור אין להחמיר, שידוע שאינו בכלל 'שחור' (עש"ך קפה סק"ב ודרכי תשובה סק"ו; שבט הלוי ח"ה קו,ו).

ויש מהאחרונים שכתב להחמיר בזמן הזה אפילו בירוק כזהב וכשעוה אלא אם יש צדדים אחרים וסברות מוכיחות שאינו דם הנדה (עפ"י של"ה שער האותיות, ממהרש"ל), אבל דוקא ברואה באקראי, אבל הרואה

תמיד ירוק – אין להחמיר (ב"ח קפח). ושאר אחרונים נקטו להקל (וע"ע שבט הלוי ח"ג קכא). ובבדיקת הפסקת טהרה כתב החכמת-אדם (קיו, ט) להחמיר. ונראה שהוא הדין לשלשה ימים ראשונים משבעה נקיים (אגרות משה יו"ד ח"ד יז, 1).

וגזרת חכמים אחרונים היא מחכמי הגמרא או גזרת הגאונים שאחר הגמרא (עפ"י שו"ע הגר"ז קפח סק"ב. וצ"ע שהרמב"ם (בפ"ה מאיסו"ב) לא הביא זאת, ואילו היתה זו גזרה ידועה לא היה משמיט).

'הירוק'. אין הכוונה לירוק ככרתי אלא כמראה האתרוג שנוטה קצת לאדמומית (תוס' בע"ב וש"ר) או צבע הדומה לחלמון ביצה או לזהב הנוטה למראה אדמומית. וזהו סתם 'ירוק' שבגמרא (רא"ש וש"פ).

וכתב מהר"ם מרוטנברג (תרלא) ששלשת המראות בלו"א [כיס ורקיע] גע"ל [כשעוה] גרי"ן [כעשב] בכלל 'הירוק' – שאין בהם אדמומית

והמאירי כאן כתב שאף חכמים לא נחלקו אלא במראה שאין בו אדמומית כלל כגון כרתי, אבל בנוטה לאדמומית כשעוה או כחלמון ביצה – לדברי הכל טמא. [וכן נמצא לתלמידי רבנו יונה (בברכות רפ"ה) שכתב לאסור במראה החרדל. אך י"א שטעות סופר היא, או שאין כוונתו לחרדל שלנו. עפ"י ערוך השלחן], ואין כן דעת שאר ראשונים כאמור. ואף המאירי עצמו במסכת עדויות פירש כשאר הראשונים (ע"ע שבט הלוי ח"ג קכא; טהרת הבית עמ' רפח ואילך).

ואף על פי שהם סמיכים כדם – טהורים (עפ"י רא"ש וש"פ). ואף הירוק והלבן באים מהמקור אלא שהתורה טיהרתם (עפ"י תרומת הדשן רמו עפ"י הרמב"ם. ונקטו הפוסקים עפ"י שגם אם הרגישה פתיחת פי המקור ובדקה ומצאה מראה טהור – טהורה. שו"ע ורמ"א קפח, א).

יתר על כן כתב בחזו"א (קוד, ד) להוכיח שגם הירוק נקרא 'דם' אלא שלענין טומאת גדה התורה טיהרתו, שלכך הקשה ר"מ לחכמים שבדין הוא שיכשיר את הזרעים כשאר דם [וכן מורה הלשון שאמרו להלן כב. על שאר מראות: 'שאר מיני דמים']. ובמנחת שלמה (ח"ב ע, כו) כתב שנראה שאפילו אם תראה האשה מראה כזה אשר לדעת מומחים הוא תערובת של דם עם ליחה אחרת, מ"מ אם בשעה שיצא מהבית הפנימי כבר נשתנה למראה טהור – טהורה, וכמו שמשמע בגמרא שאם היו יודעים בבירור שהדם השחיר קודם יציאתו מהמקור, הרי זה טהור (ועע"ש בסי' עא שצדד בדבר לפום ריהטא. וכן בשו"ת אבני נזר יו"ד רכה, יג ואילך) חכך בדבר [ושונה השחור שחל שינוי באיכות הדם]. וע"ע בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב ע.

ויש ראשונים שכתבו שהמראות הטהורות אינם מהמקור (כ"כ תורי"ד להלן כב. – שאם הם מהמקור מדוע אינם טמאים למ"ד מקור מקומו טמא]; ספר החינוך רז).

במנ"ח שם תמה על כך מסוגיתנו. ובסדרי טהרה (קפח, ד ד"ה אבל) צדד שאמנם הירוק והלבן באים מן המקור, כפי הנראה מהגמרא, אך אין על כך חזקה כבשאר דמים ואפשר שבאו מהדפנות ומהעליה, לכן אין לטמאם גם אם נוקטים 'מקור מקומו טמא', כי בספק אין לטמא מפני טומאת מקור הלל"מ ואינה מפורשת בתורה).

'שחור כחרת'. חרת הוא צבע שחור שצובעים בו עורות וכיו"ב.

'אלא בין נגעי אדם לנגעי בתים... הכא נמי בין דם גדה לדם זיבה וכולן טמאין...' בירושלמי (ה"ו ובפני משה) מתרץ לפי שלא נאמר 'בין דם ודם' אלא בין דם לדם משמע בין דם טמא לדם טהור.

ואולם תלמוד דידן סובר שיתכן לפרש בין דם לדם – בין דם גדה לדם זיבה, אלא ההוכחה היא מכך שהזקן-ממרא נחלק על ב"ד, משמע שיש סוגים טמאים ויש טהורים.

זכי תימא כולו הפך לבן טהור הוא, ההוא בוהק מקרי'. לא מצינו בכתוב שכולו הפך לבן נקרא בוהק

רק בבהרות לבנות שכהו מראיתם, רק הכוונה כיון שהתורה טיהרתו הריהו חשוב כבוהק בעלמא ואינו נגע (תורי"ד. וע' גם בערך לנר ובפירוש הראב"ד לתו"כ תוריע י).

'אלא הכא אי דם טהור ליכא, במאי פליגי' – הזקן-ממרא עם החכמים.
ומבואר מהגמרא שאין הזקן-ממרא חייב כשנחלק בדבר שהכל מודים בו, אלא דוקא אם נחלק בדבר שאינו מפורש ויש בו שאלה או מחלוקת, וכשם שאמרו (בהוריות ד.) לענין חיוב פר העלם דבר בהוראת ב"ד שאינה נחשבת הוראה בדבר שהצדוקים מודים בו, כך הוא הדין לזקן ממרא (עפ"י חזון איש סנהדרין סו"י כג).

ובספר דבר אברהם (ח"ג סו"י כב) תמה היכן מצינו שאינו חייב בדבר שאין הצדוקים מודים בו. עוד הקשה שם, הלא יתכן שנחלקו במחלוקת נוספות שיש בנדה. וכן העיר הגר"א בנבצל שליט"א: 'צ"ע דלמא פליגי בפלוגתות דמתני' לקמן ל"ו: וכיו"ב, דאינן תלויות במראה הדם'.

'אימא אדום ותו לא' – שמן הדין לא היה לנו לאסור אלא אדום גמור, ולא מראות אדומים שיש אדום מהם (עפ"י יראים השלם כו).

ודוקא משום שנאמר בין דם לדם ומזה למדנו שיש דם טהור, אבל לולא קרא הוה אמינא כל מראה אדמומית טמא (עפ"י חזון איש קז, ד. וע"ש בס"י יב סק"ד).

וע' בספר דבר אברהם (ח"ב ט) שבאר מדוע חייבים על אכילת דם אעפ"י שאינו אדום גמור [כמשמעות לשון הרמב"ם מאכ"א ו,ג], והלא אין שם ריבוי לשאר מראות. ולמש"כ החזו"א לא קשה מידי.

'איכא בינייהו לתלות'. וצריך לומר שתנא קמא מסופק בדרשת 'דמיה' 'דמיה' הרי כאן ארבעה (עפ"י חזו"א קז, ד).

(ע"ב) 'אמר רבי יוחנן: ירד רבי מאיר לשיטת עקביא בן מהללאל וטימא...'. פירש הרמב"ן שכן היה משמע לו לרבי יוחנן מלשון המשנה: 'אמר רבי מאיר אם אינו מטמא משום כתם מטמא משום משקה' – משמע שלדבריהם אמר להם, כלומר אמנם אתם מקלים בזה, הודו לי עכ"פ בזה. ועתה הגמרא מפרשת והולכת על מה דיבר רבי מאיר.

והביא שם שני פירושים אחרים; לפירוש אחד דברי ר"מ מוסבים כלפי חכמים המטופקים בדם הירוק, שעכ"פ היה להם להכשיר הזרעים בו [ודחה הרמב"ן פירוש זה]. או שריו"ח פירש דברי ר"מ שטהור משום כתם אבל טמא משום דם, והגמרא הקשתה על הלשון ודחתה דברי רבי יוחנן.

'ורבנן, אדם דן ק"ו מעצמו ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו' – אלא מרבו, ורבו מרבו עד משה רבינו (ערש"י סוכה יא: ופסחים סו.). ויש סוברים שבית דין הגדול יכול לדרוש מעצמו, ורק שאר כל אדם אינו דן מעצמו אלא אם כן היא מקובלת מבית דין הגדול ('קנאת סופרים' בדעת הרמב"ם בספר המצוות שרש שני), וזהו סייג ותנאי שהתנו חכמים שלא כל אדם ידון במדה זו אלא ב"ד הגדול שידעו לחקור היטב אם באמת מלים אלו נכתבו לשם כך בתורה, הם דרשו גזרה שוה ככל שאר המדות שהתורה נדרשת בהן (שם. וע' בהגהות ריעב"ץ להלן כב: ובספר דורות ראשונים כרך ה, יח).

ומה שמצאנו מחלוקות חכמים בגזרות שוות בכמה מקומות – כי זה קיבל הג"ש מרבו וזה לא קיבל (ע' שבת צו. ורש"י; פסחים סו. וסוכה יא:). ולהלכה יש לנקוט כדעת מי שקיבל הגזרה-שוה, שהרי החולק חולק

רק משום שלא שמע, וזו אינה ראייה (עפ"י ריטב"א ר"ה לג. ולדברי התוס' בשבת (צז. ד"ה ג"ש) שהחולק נחלק משום שהיה לו בקבלה מניין הגורות-שוות שבכל התורה ולכן לא קיבל ג"ש נוספת שהיא יתרה לו על חשבוננו – לדבריהם לכאור' אין מקום לסברת הריטב"א).

כתבו ראשונים שבכל דבר שידועים בו שכן הוא האמת, ולא נתברר לנו סמך מן הכתוב – הרשות ביד כל אדם לדונה ולהביאה בגזרה שוה (נמוקי יוסף ב"ק רפ"ח בשם הרא"ה), וכבר נאמר בירושלמי (פסחים ו, א) שלקיים תלמודו אדם דן גזרה שוה מעצמו.

בטיבה של קבלה זו, פרשו ראשונים (ע' בהשגות הרמב"ן לספר המצוות שרש ב; ספר הכריתות ב; רמב"ן ב"מ פז: ור"ן שם ובשבעות ז. וע"ע הליכות עולם ד): לא שנתקבל שמתיהבה פלונית בענין פלוני יש ללמוד הלכה פלונית אלא נתקבל חלק אחד מחלקי הג"ש; פעמים נתקבל שהלכה מסוימת נלמדת בג"ש ולא נאמר מאין היא נלמדת, ופעמים שנתקבל ללמוד הלכה מסוימת מענין מסוים אבל לא נמסר מאיזה מלים, ופעמים נתקבלה המלה בלמד אבל לא במלמד או במלמד ולא בלמד, וכן יש שנתקבלו המלים שמהם למדים אבל לא נתקבל באיזה ענינים הן אותן המלים (ע' בכ"ז בפירוט באנצ. תלמודית כרך ה עמ' תקמט ואילך. וע"ע במובא להלן כב:).

וצ"ע בדעתו של ר"מ בענינו, שנראה שלא היתה לא קבלה על ג"ש זו, שהרי לשיטתו הירוק טמא וכדם נדה הוא שמכשיר מקרא אחריו (לדהתוס' ועוד ראשונים), ואעפ"כ אומר הוא לחכמים המטהרים שיש לדרוש הג"ש. ושמו סבר שאין זה אלא אסמכתא וגילוי מלתא ועיקרו מקבלה או מסברא שאינו שונה משאר דם, ותדע שהרי המקראות הללו אינם בתורה והוא למד דין תורה (וכעין שאמרו בב"ק ב: וע"ע ערוך לנר כאן ולהלן כג. מתן בסתר ופתחי נדה).

'איזהו אדום כדם המכה. מאי כדם המכה, אמר רב יהודה אמר שמואל: כדם שור שחוט... עולא אמר כדם צפור חיה... מיתיבי הרגה מאכולת הרי זה תולה בה, מאי לאו דכולה גופה – לא דראשה...' יש לנו לפרש שכל האמוראים אינם חולקים זה על זה, אלא מר בקי במראה מסוים ומר במראה אחר והכל בכלל 'אדום כדם המכה'. [ומשום כך לא הקשו מדברי הברייתות שתולה במאכולת או בבנה על שאר החכמים – כי י"ל שהכל מראה אחד הוא, רק הקשו על האומר מאכולת הראש דוקא ובברייתא נראה שאף מאכולת הגוף, ותרצו שגם בברייתא מדובר במאכולת שבראש] (עפ"י רמב"ן. והרמב"ם (איסור"ב ה"ח) נקט כרב נחמן, דם הקוה).

דף כ

'בקילור' – קילור היא משחה שנותנים על העין לתרופה.

'כדיו וכענב – טמאה... כזית כזפת וכעורב – טהור.' אף על פי שהזית והעורב נראים שחורים יותר מהדיו והענב, מ"מ יש צהיבות על פניהם עד שלעתים נראים מרחוק כדבר אדום, אבל השחור האמיתי אין לו קרינה ושום ציהוב, וזהו מה שחידש שמואל (ריטב"א).

ויש ראשונים שפרשו שה'עמוק' הוא אכן מעט בהיר ואינו שחור כל כך [כמו שאמרו כיו"ב לענין מראה הנגע, שהעמוק הוא בהיר, כמראה חמה העמוקה מן הצל], ו'דיהה' שהוא טהור הוא השחור ביותר, שניכר בכך שאינו אדום שלקה (ערמב"ן לעיל וסמ"ג לאוין קיא בשם רבנו שמואל, והרמב"ן וש"ר דחו זאת. ועתורא"ש בשם ר"ח שהעמוק הוא שאינו שחור כל כך והדיהה הוא יותר לבן).

ב. לדברי הרמב"ן ועוד ראשונים, אם התינוק נגע ודאי בעיסה – העיסה טמאה ואין להעמידה על חזקה, ורק כאשר אין נגיעתו בעיסה ודאית מועילה חזקת טהרה של העיסה.
ע' פרטים נוספים בקדושים פ).

דף יט (ב)

לו. א. אלו מיני דמים הבאים מן המקור טמאים ואלו טהורים?
ב. האם דם הבא מן המקור טמא משום 'מענינות הוב' והאם יש עליו תורת 'משקה' להכשיר את הזרעים לקבל טומאה?

א. למדו חכמים מהכתוב בפרשת 'זקן ממרא' שיש מיני דמים טמאים באשה ויש טהורים [שעליהם נחלק הזקן על החכמים]. ודרשו מן הכתובים (דמיה, דמיה. ר' אבהו) שארבעה מינים הם הטמאים;
(1) האדום (ביותר) כדם המכה, ובכללו הדם השחור כחרת (= כצבע שחור שבדיו היבש), שאדום הוא מתחילתו אלא שלקה משנעקר. עמוק וחזק מן החרת – טמא. דהה ממנו, אפילו ככחול – טהור. כמפורט בגמרא הגוונים השונים.

העמוק הוא שחור חזק יותר, והדהה הוא החלש (כן פרש"י והסכים הרמב"ן עמו הרמב"ן ועוד, ודהה דברי המפרשים [בשם רבנו שמואל] להפך. וע"ע בסמ"ג לאוין קיא ותרומת הדשן רמז).
ופרשו אמוראים 'דם המכה' באופנים שונים; כדם שור שחוט היוצא בתחילת הכאה של סכין (רב יהודה אמר שמואל); כדם צפור חיה (עולא. ונסתפקו האם כוונתו 'חיה' להוציא שחוטתה או הכוונה לצפור בריאה ולא כחושה); כדם מאכולת של ראש (ועירי); כדם אצבע קטנה של יד שנגפה וחיתתה וחזרה ונגפה, ולא של כל אדם אלא של בחור עד בן עשרים שלא נשא אשה (אמי ורדינאה א"ר אבהו); כדם הקזה (רב נחמן. ודוקא דם ראשון שיוצא, כמבואר בגמרא).

אפשר שאין כאן מחלוקת לדינא אלא כל אחד דיבר לפי המראה שהוא בקי בו (רמב"ן).
והרמב"ם (איסור"ב ה"ח), נקט להלכה כרב נחמן, כעמוד ראשון של דם הקזה של בני אדם. נתן הדם בכוס ומסמיך לו הדם ורואהו.

(2) כקרבן כרכום (= כזוית גן שהכרכום גדל בו. לשון אחר: כנוגה זיו כרכום. רש"י) – כברור שבו (= כעלים שבו הברורים במראה אדמומית יותר מחבריהם), כשהוא לח ועם גושו, ובעלים האמצעיים כמפורט בגמרא.

(3) כמימי אדמה – כאדמת בקעת בית הכרם (שהיא שמנה גמ') ואדומה. ערמב"ם איסור"ב ה"ח, מהר"ם מרוטנברג תרלא) וכיוצא בה (כמפורט בבביתא דעות שונות), מיצף עליה מים כקליפת השום כאשר היא נתונה בכוס, והמים עכורים ולא צלולים. לדברי רבה בר אבהו: במקומה שנו, אבל הביאה ממקום אחר נשתנית מראיתה.

(4) כמוזג – שני חלקים מים וחלק אחד יין חי וחדש (ערמב"ם ורש"י), מהיין השרוני [והוא כיון הכרמלי ללא מזיגה, חדש ולא ישן – כפירוש א' ברש"י].

היה הדם עמוק או דיהה מאותם מראות [מלבד השחור] – נחלקו הדעות אם טמא אם לאו, ומשמע בגמרא שדיחה ביותר טהור לדברי הכל.

הלכה כבר קפרא שכולם כשחור שעמוק מהם טמא דיהה מהם טהור, חוץ מהיין המוזג שאף עמוק ממנו טהור (עפ"י רמב"ם איסור"ב ה"ט, י, ע"ש מ"מ. ובסמ"ג כתב שפסק כן משום שבר קפרא גדול מכל האמוראים. מובא בל"ה).

בית שמאי אומרים: אף כמימי (כלומר לחלוח. מהר"ם מרוטנברג תרלא) תלתן (= צמח ה'חילבה') וכמימי בשר צלי [יתכן והם מיני דמים נוספים הטמאים לב"ש. ויתכן שבכלל המינים האמורים הם אלא שלקן]. ובית הלל מטהרים. [ולתנא קמא שני אלו בספק, ותולים התרומה ואין שורפים].
 הדם הירוק (כמראה האתרוג או כחלמון ביצה ולא ככרתי. עפ"י תוס' ורא"ש); עקביא בן מהלאל מטמא (וכן סובר רבי מאיר, לדברי רבי יוחנן) וחכמים [היינו רבי יוסי] מטהרים [ולתנא קמא תולים].
 יתכן שלרבי מאיר דם ירוק אינו מטמא אלא מדרבנן (עתוס' שצדדו בזה).

א. הרמב"ם במשנה תורה פסק כבית הלל שרק חמשה דמים טמאים והשאר טהורים (ע' בהל' איסורי ביאה פ"ה ובפ"א ה"ב. וכ"פ הרא"ש ועוד). והרמב"ן צדד שהלכה כתנא קמא (וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ), שכמימי תלתן ובשר צלי – תולים. ואולם בדם הירוק כתב הרמב"ן שנראה הלכה כחכמים שמטהרים לגמרי, שכן שנו במסכת עדיות, ומשמע שם שאף עקביא חזר בסופו להורות כחכמים.

ב. עוד כתב הרמב"ן: עכשיו שבטלו רואי דמים, כל שיש בו מראה אדמומית, אפילו כמימי בשר צלי ודיהה ממנו – יושבת עליו שבעה נקיים. וכן בכל מראה שחור, ואפילו כזית ודיהה ממנו, ואפילו דיהה מן הדיהה. אבל בדם הירוק, ואין צריך לומר הלבן ושאר מראות – ודאי אינה יושבת כלום, שלא גזרו אלא על דם ותולדותיו אבל אלו אינן בכלל לפי מה שפסקנו כרבי יוסי וכחכמים בירוק. וכן כתב הרא"ש, שיש לטהר בירוק כחכמים, ופירש בירוק שמראיתו כמראה הזהב.

והר"ש מטרוייש היה אוסר מראה כתם לבן כי שמא בשעה שיצא אדום היה, ועוד משום שאין אנו יודעים מהו כמימי בשר צלי, 'ואני הכותב שאלתי מן הר' משה והר' יצחק אחיו והתירו בלי גמגום' (שו"ת מהר"ם מרוטנברג שעה). ויש מהאחרונים שכתב להחמיר במראה השעוה או חלמון הביצה (מהרש"ל), אבל גם לדעה זו אין להחמיר אלא ברואה כן באקראי ולא בדרך קבע (ב"ח קפה). ודעת שאר אחרונים להקל במראה כזה. ואולם בבדיקת הפסק טהרה יש להחמיר בזה (הכמת אדם ק"ז, ט), ונראה שהוא הדין בשלשה ימים ראשונים שמשבעה נקיים (אגרות משה יו"ד ח"ד י"ו. אם לא בשעת הדחק – ע"ש בח"ב עח).

וכן כתבו להקל במראה חום כעין קליפת ערמונים או קפה, וכן במראה אפור (ע' בפוסקים שם ובשבט הלוי ח"ג קכ"א וח"ו קו, ו). ויש מקלים במראה חום בכתמים ומחמירים בבדיקה, בפרט בשבעה נקיים, ויש מחמירים בזה רק בשלשה ימים ראשונים של שבעת הימים (ע' בשבט הלוי שם ובשיעוריו; אגרות משה יו"ד ח"ב ע"א וח"ג סוס"י נה; טהרת הבית עמ' רצב ואילך. וע' באג"מ יו"ד ח"ב ע"א שכתב להקל בשעת הדחק במראה חום אף בבדיקה בשלשה ימים ראשונים).

ג. יש מי שכתב שאשה הרואה מראה לבן לאחר שרחצה בחמין – יש לטמא, שדם הוא אלא שנתהפך ללבן (עפ"י ב"ח ר"ס קפה). ואולם שאר הפוסקים נקטו שאין לחוש לדבר (עט"ו; אגרות משה יו"ד ח"ב ע. וכתב שם להקל אף בימי ספירת שבעה נקיים, ע"ש. וכתב שאין להמנע מלרחוץ בחמין מחשש שמא תראה דם ויתלבן. וע"ע שבט הלוי ח"ה קו, ד).

ד. נחלקו הב"ח והט"ז (קפה) האם המורה צריך להמתין עד שהמראה יתייבש. וכתבו אחרונים שהמנהג להקל בזה כדעת הש"ך והט"ז. וכתב בפלתי שאע"פ שאין להחמיר, הכל לפי ראות עיני המורה [ויש לפרש, שלעתים שישנם מראות הנראים טהורים אבל במשך הימים בהדרגה נהפכים לאדום ממש מבלי שהאשה מרגשת בכך ואינה באה לשאול שוב, על כן כדאי לייעץ לאשה להימנע מתשמיש יומיים שלשה עד שיתברר מצבה. שבט הלוי ח"ה קו, ב. וע"ע בשיעוריו קפה, א].

ה. לענין תלייה בכתמים, הואיל ואין אנו מבחינים במיני הדמים השונים, אנו תולים בדבר אחר שבאותו גוון, כגון דם אדום בדם מאכולת, וכן כל מיני שחור בשחור, עד שיתברר לפי הדעת שאין האודם ההוא דומה לאודם הכתם שאז אין תולים. וכן הדין כאשר אבד הכתם ואינו לפנינו להשוותו. וכן המנהג (עפ"י הרמב"ן; תורא"ש).

ב. דם הבא מן המקור – מטמא משום דם נדה או זבה.

היה הדם ממראה טהור כגון דם ירוק לחכמים, אעפ"י שהיא זבה מקודם – אין אותו הדם מטמא משום מעינותיה, לפי שאינו דומה לרוק המתעגל (= מתאסף. רש"י) ויוצא. ולדברי חכמים אף אין עליו תורת 'משקה' להכשיר את הזרעים (שאינו בכלל דם חללים), ואילו ר"מ סבר שאף לפי הדעה שאינו דם טמא, יש בו תורת משקה להכשיר (גזרה שוה 'שילוח שילוח' ממים).

א. יש מפרשים שלר"מ אינו מכשיר אלא דם ירוק הבא לאחר דם אדום, שהאשה טמאה, אבל לא דם ירוק שבאשה טהורה (עפ"י ספר הישר לר"ת תשובה כ. וכן מובא ברמב"ן).

ב. כפי הנראה, ר"מ סובר בכל המראות האמצעיות, כגון אדום שדיה – שמכשירין את הזרעים (עפ"י חזו"א קו, ד).

ג. דם נדה; מבואר בתוס' (וכן בספר הישר לר"ת תשו' כ) שהוא מכשיר בין לר"מ בין לחכמים, כפי שדרשו בתוספתא (שבת ט) בגזרה שוה. וכן פסק הרמב"ם (טומאת אוכלין י) שדם נדה מכשיר, וכסתם מתניתין במכשירין ודלא כרבי אלעזר בן עזריה (ו.ו. לקוטי הלכות). ואילו ברמב"ן מבואר שלחכמים אינו מכשיר.

לז. מה דין הנגעים דלהלן?

א. בהרת שיש בה שער לבן ואין ידוע אם השער הלבן קדם לבהרת אם לאו.

ב. נגע שיש בבית, בכותל אחד.

ג. צרעת הבגד שפרחה בכולו.

א. שער לבן שקדם לבהרת – טהור. ספק אם קדם אם לאו – טמא (שדרך השער להלבין מחמת הנגע, הלכך אין מעמידים האדם על חזקת טהרתו. תוס'). ורבי יהושע אומר: כהה (וטהור. רבה. י"ג: 'רבי יהושע קיהה' – וטיהר (עתוס'), שנאמר לטהרו. ע' נזיר סה:).

הלכה כחכמים. ונראה שטומאתו מספק (רמב"ם הל' טומאת צרעת ב, ט).

ב. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אין הבית טמא עד שיראה (הנגע) כגודל) שני גריסים על שתי אבנים בשני כותלים בקרן זוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס (קיר; קירות). וחכמים חולקים ומטמאים אפילו בכותל אחד.

ג. רבי יונתן (י"ג נתן) בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה, נאמר 'קרחת' ו'גבתת' בבגדים כבאדם, מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור. ופשט הסוגיא שחכמים חולקים ומטמאים. הרמב"ם (טומאת צרעת יב, ח) פסק פריחה בבגדים – טהור. ובמשנה למלך כתב שגם חכמים לא נחלקו בדבר. ובחזו"א (נגעים ג, ח) נקט עפ"י סוגיתנו שחכמים חולקים (ע"ש בטעם הדבר שהרמב"ם פסק כר"ג).